

Veera Skarevik

Varhaiskasvatuksen opettaja tunnekasvattajana

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia lasten tunnetaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen opettaja tunnekasvattajana

Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia lasten tunnetaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Veera Skarevik
Opinnäytetyö
Kevät 2022
Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma

Oulun ammattikorkeakoulu

Tekijä: Skarevik Veera

Opinnäytetyön nimi: Varhaiskasvatuksen opettaja tunnekasvattajana- Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia lasten tunnetaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa

Työn ohjaaja: Ollinen Hannele, Huttunen Riikka

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: kevät 2022

Sivumäärä: 33 + 7

Tämän tutkimusluontoisen opinnäytetyön tavoitteena oli ottaa selvää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista koskien päiväkodissa toteutettavaa tunnekasvatusta. Tutkimuskysymys on: Minkälaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on lasten tunnetaitojen tukemisesta? Tutkimuksen aineisto on kerätty hyödyntäen internetin välityksellä toimivaa Webropol-kyselytyökalua. Kyselyssä on kvalitatiivinen tutkimus, joten kysely koostui pääasiassa avoimista kysymyksistä. Aineiston analyysissä on käytetty teemoittelua. Tutkimus toteutettiin yhteistyössä kahden Pohjois-Pohjanamaalla toimivan päiväkodin kanssa. Nämä päiväkodit toimivat myös opinnäytetyön tilaajina. Kyselyyn vastasi yhteensä neljä varhaiskasvatuksen opettajaa

Tutkimusten tulosten perusteella varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset tunnetaitojen tukemisesta ovat pääasiassa positiivisia: tunnekasvatusta pidetään varhaiskasvatuksen tärkeänä osa-alueena ja tunnetaitojen katsotaan vaikuttavan merkittävästi myös muihin kasvun ja kehityksen osa-alueisiin, kuten vuorovaikutustaitoihin. Opettajien kokemusten mukaan tunnekasvatus toimii parhaiten, kun siitä tulee luonteva osa arkea. Tämä edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteneväistä ymmärrystä tunnetaitojen tärkeydestä ja tunnekasvatuksen tavoitteista, kuten myös aikuisilta itseltään hyviä tunnetaitoja, sillä he toimivat esimerkkinä ja luovat tunnemyönteistä ilmapiiriä päiväkotiryhmään. Tunteiden sanoittaminen nähdään tärkeänä perustana tunnetaitojen opettelussa. Sanoittamista havainnollistamaan käytetään erilaisia menetelmiä, kuten kuvia, satuja ja draamaa, jotka tarjoavat lapsille myös erilaisia väyliä ilmaista ja pohtia tunteitaan.

Avainsanat: varhaiskasvatus, tunnekasvatus, tunnetaidot, tunteet, tunneäly

Abstract

Bachelor's Degree Programme in Social Services

The Oulu University of applied sciences

Author: Skarevik Veera

Title: Teachers in early childhood education as emotional educators- The experiences of early childhood education teachers on supporting the emotional skills of children

Supervisor: Ollinen Hannele, Huttunen Riikka

Year: spring 2022

Pages: 33 + 7

The purpose of this thesis was to study the experiences of early childhood education teachers on the subject of emotional education in kindergarten. The research question was: What kind of experiences do early childhood education teachers have on supporting the emotional skills of children? The data of this research has been gathered using an online questionnaire tool Webropol. The thesis was carried out as a qualitative research, so the questionnaire consisted primarily of open ended questions. The analysis of the gathered data was done by using thematizing. The research was carried out in collaboration with two kindergartens located in Northern Ostrobothnia. These kindergartens were also the subscribers of the thesis itself. The questionnaire was answered by four early childhood education teachers.

The results of the research imply that the early childhood education teachers mainly have positive experiences on the topic of emotional education: the teachers see emotional education as an important part of early childhood education and it also holds a significant impact on other aspects of growth and development, for example on social interaction skills. The experiences of the teachers show that emotional education works the most effective when it becomes a natural aspect in everyday lives. This requires the staffs mutual understanding on the importance of emotional skills and the goals and meaning of emotional education, as well as sufficient emotional skills from the educators, since they work as examples for the children and affect the atmosphere of the kindergarten. Putting emotions into words is viewed as an important part in teaching and learning emotional skills. The feelings and the words are demonstrated with different tools and methods, like pictures, stories and drama. These methods also teach children different ways to express and ponder their emotions.

Keywords: early childhood education, emotional education, emotional skills, emotions emotional intelligence

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUNNETAIDOT VARHAISKASVATUKSESSA.....	8
2.1	Tunnetaidoista aiemmassa tutkimuksessa ja varhaiskasvatuksen kompetensseissa	8
2.2	Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa - Merkittäviä käsitteitä.....	11
3	VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJA TUNNEKASVATTAJANA.....	15
3.1	Tunteiden sanoittaminen ja vuorovaikutus osana tunnekasvatusta.....	15
3.2	Varhaiskasvatuksen opettajan omat tunnetaidot	17
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät	19
4.2	Puolistrukturoitu haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	20
4.3	Kohdejoukko	22
4.4	Sisällönanalyysi ja teemoittelu	22
4.5	Luotettavuus ja eettisyys	23
5	TUTKIMUSTULOKSET	25
5.1	Tunnekasvatuksen monipuoliset menetelmät	25
5.2	Tunnekasvatus osana arkea	26
5.3	Varhaiskasvattajan omat tunnetaidot.....	27
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	29
7	POHDINTA	32
	LÄHTEET	34
	LIITTEET	38

1 JOHDANTO

Tunnetaitoihin ja niiden merkitykseen on viimevuosina alettu kiinnittää yhä enemmän ja näkyvämmiin huomiota varhaiskasvatusta koskevissa keskusteluissa. Lapsi on varhaiskasvatuksen keskipiste ja lapsilähtöisen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi on otettava huomioon myös lapsen tunteet (Leskisenoja 2019, 30). Mikäli ongelmat lapsen tunneilmaisussa sivuutetaan tai niitä ei huomata ja niiden oikeanlaista kehitystä ei tueta, voi sillä olla kauaskantoiset seuraukset pitkälle aikuisuuteen. Tunteet ja niiden ilmaiseminen määrittävät sitä, miten lapsi näkee itsensä, kestää vastoinkäymisiä ja sitä, miten tämä kokee ja toimii vuorovaikutuksessa ympäröivän maailman ja toisten ihmisten kanssa. Voidaan siis sanoa, että tunnetaidot toimivat perustana lapsen minäkuvalle ja käsitykselle maailmasta. Varhaiskasvatuksen opettajana työskentelevä sosionomi on tärkeässä roolissa tukemassa näiden taitojen kehitystä.

Tässä opinnäytetyössä tutkin varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia koskien tunnekasvatusta päiväkodeissa. Valitsin aiheeni sen ajankohtaisuuden perusteella ja siksi että juuri tunnetaidot määrittävät merkittävästi kasvua, kehitystä ja vuorovaikutuksen laatua päiväkodin arjessa. Opinnäytetyön aineisto kerättiin kahdesta Pohjois-Pohjanmaalla toimivasta kunnallisesta päiväkodista, jotka jäivät työssä anonyymeiksi. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto antaa esimerkkejä siitä, miten opettajat itse kokevat tunnetaitojen tukemisen työssään niin yksilönä, kuin tiiminäkin toteutettuna. Valitsin opinnäytetyöhöni juuri opettajien näkökulman, sillä he ovat avainasemassa tukemassa näiden taitojen kehittymistä. Varhaiskasvatuksen opettaja on pedagogisessa vastuussa lapsiryhmässään ja antaa ohjauksellaan työkaluja tunnetaitojen kehittymisen tueksi kaiken aikaa päiväkodin arjessa oli kyseessä sitten lasten välinen riitatilanne, tunnekuohun sanoittaminen, leikin tukeminen, tai uuden ilmaisumuodon esittelemine. Avainasemassa kaiken toiminnan keskiössä on se, että se toteutetaan huomioiden lapsiryhmän yksilöllisyys ja hyvinvointi ja se, että se on pedagogisesti perusteltua (Opetushallitus 2021.)

Aiheen valikoitumista ohjasi myös oma kiinnostus aiheeseen ja halu oppia ja oivaltaa varhaiskasvatuksen opettajan roolista tunnekasvattajana oman urani tulevaisuutta ajatellen. Tutkimusluonteisen opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia ja näkemyksiä lasten tunnetaitojen tukemisesta päiväkodeissa. Opinnäytetyöni päätavoitteena oli vastata sen tutkimuskysymykseen: Minkälaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on lasten tun-

netaitojen tukemisesta? Tavoitteena oli myös se, että opinnäytetyö tuottaisi hyödyllistä tietoa tunnekasvatuksesta varhaiskasvatuksen henkilöstön työskentelyn tueksi ja herättelisi lukijaansa reflektoimaan omia tunne- ja tunnekasvatustaitojaan.

Aloitan opinnäytetyöni kertomalla hieman aiemmasta tunnekasvatukseen liittyvästä tutkimuksesta, jonka jälkeen liitän aiheeni sosiaalialan ja varhaiskasvatuksen kompetensseihin. Tämän jälkeen kerron omista ammatillisista tavoitteistani liittyen tutkimusprosessiin ja avaan lukijalle opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä ja määrittelen siihen liittyviä avainkäsitteitä. Kolmas luku käsittelee syvemmin opinnäytetyöni teemoja, sekä varhaiskasvatuksen opettajan roolia ja tehtäviä tunnekasvattajana. Viidennessä luvussa kerron tarkemmin opinnäytetyöni toteutuksesta, kohdejoukosta, laadullisen tutkimuksen peruspiirteistä ja aineiston analyysistä. Tämän jälkeen käsittelen tutkimusprosessin aikataulua ja opinnäytetyön kirjoittamiseen liittyvää eettistä näkökulmaa ja siihen liittyviä huomioita. Kuudennessa luvussa käyn läpi tutkimuksen tuloksia kyselyn vastauksista esiin nousseiden teemojen kautta ja seitsemäs luku käsittelee näistä tehtyjä johtopäätöksiä. Viimeisessä kappaleessa pohdin opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan. Liitteissä on esillä aineistonkeruuseen käytetyt kysymykset ja niiden teemat.

2 TUNNETAIDOT VARHAISKASVATUKSESSA

Tässä luvussa kerron esimerkkejä aiemmasta tutkimuksesta, jota tunnetaidoista ja tunnekasvatuksesta on tehty. Käyn myös läpi opinnäytetyöni aiheen kannalta oleellisia varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan kompetensseja, eli kaikille varhaiskasvatuksessa työskenteleville sosionomeille tarkoitettuja ohjenuoria, jotka määrittävät sitä minkälaisella arvopohjalla työtä tehdään. Tämän jälkeen määritän opinnäytetyöprosessiin liittyvät omat ammatilliset tavoitteeni. Lopuksi määrittelen tämän opinnäytetyön kannalta oleellisia varhaiskasvatukseen ja tunnetaitoihin liittyviä käsitteitä ja selvennän niiden merkitystä opinnäytetyössäni.

2.1 Tunnetaidoista aiemmassa tutkimuksessa ja varhaiskasvatuksen kompetensseissa

Tunnetaitoja on tutkittu paljon varsinkin viime vuosien aikana ja myös opinnäytetöiden aineena tunnekasvatus, ja tunnetaidot ovat säilyttäneet suosionsa jo pitkään. Koska opinnäytetyössäni tutkitaan tunnekasvatusta varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta, on myös aiemman tutkimustiedon tarkastelu keskitetty opettajien näkökulmaan liittyviin teksteihin. Esimerkiksi Essi Löf ja Laura Santaharju (2021) tutkivat opinnäytetyössään tunnekasvatuksen toteuttamista 5–6-vuotiaille Mikkelin varhaiskasvatuksen opettajien näkökulmasta, sekä kartoittivat erilaisia keinoja, joilla tunnekasvatusta toteutetaan. Löfin ja Santaharjun tutkimuksen perusteella varhaiskasvatuksen opettajat pitävät tunnekasvatusta tärkeänä osana työtään ja toteuttavat sitä niin arjen pedagogiikassa, kuin suunnitelmallisesti ja erilaisten materiaalien avulla. Tutkimusluonteinen opinnäytetyö toi esiin myös opettajien ilmaiseman toiveen lisäkoulutukselle- ja tiedoille liittyen tunnekasvatukseen ja tunnetaitoihin (Löf & Santaharju 2021, 26, 44–45.) Myös Hanna Toivonen ja Reetta Valkonen (2020) tutkivat toiminnallisessa opinnäytetyössään varhaiskasvatusikäisten lasten tunnetaitojen kehityksen tukemista päiväkodissa. Toivonen ja Valkonen keräsivät aineiston työhönsä yhteistyökumppaninaan toimineesta päiväkodista tunnetuokioiden, havainnoinnin ja teemahaastatteluiden avulla. He päätyivät tuloksissaan siihen tulkintaan, että varhaiskasvattajan toteuttama tunnekasvatus on ensiarvoisen tärkeää lapsen tunnekehityksen kannalta. On myös merkittävää, että tunnekasvatuksessa otetaan huomioon lasten yksilölliset ilmaisun tavat. (Toivonen & Valkonen 2020, 22–28, 42, 48–49.)

Mirja Köngäs tutki vuonna 2018 julkaistussa väitöskirjassaan lasten tunneälyä ja sen kehittymisen tukemista päiväkotiarjen kontekstissa. (Köngäs 2018, 5). Tunneäly voidaan terminä jaotella sekä aivojen kyvyksi vastaanottaa, työstää ja sisäistää tunteita, että ihmisen valmiudeksi muuntaa aivojen tunteiden käsittelyn taitoja yksilöllisiksi kyvyiksi säädellä tunneprosesseja- ja reaktioita oman ja toisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tunneäly ohjaa ihmisen käyttäytymistä vuorovaikutustilanteissa, sekä muissa tunteita esiin nostavissa tilanteissa (Köngäs 2019, 36.) Köngäs tukee tutkimuksensa RULER-sovellukseen, joka jakaa tunneällyn tarkastelun viiteen osaan: havaitsemiseen, ymmärtämiseen, sanoittamiseen, esittämiseen ja säätelyyn. (Köngäs. 2018, 20). RULER on alun perin lähtöisin Yalen yliopiston tunneälytutkimuksen keskukselta ja sen lähtökohtainen tarkoitus on tukea aikuisia lasten tunneällyn kehittymisen tukemisessa (Köngäs 2019, 53). Köngäksen väitöskirjan tutkimuskohteena toimii sovellukseen perustuen lasten tunneällyn ilmenemisen tarkastelu päiväkodin arjessa. Köngäs keräsi aineiston tutkimustaan varten kolmesta suomalaisesta päiväkodista, pääasiassa videoiden 3–6-vuotiaita lapsia ja näiden välisiä vuorovaikutustilanteita. Juuri lasten oma vertaiskulttuuri luo puitteet tunneällyn kehittymiselle ja sen ilmenemiselle (Köngäs 2018, 22). Vertaiskulttuuri viittaa lasten oman tulkinnan muovaamaan käsitykseen tiedosta ja todellisuudesta, sekä niihin liittyvistä hiljaisista sopimuksista ja säännöistä. Nämä muodostuvat heidän toimiessaan yhdessä toisten lasten kanssa (Köngäs 2018, 27).

Sen lisäksi, että väitöskirjassa tutkitaan tunneällyn muovaantumista lasten välisessä vuorovaikutuksessa, siinä keskitytään perehtymään myös erilaisiin mahdollisuuksiin, joilla varhaiskasvattaja voi tukea lasten tunneälyä, kehittämällä ja sanoittamalla sitä. (Köngäs 2018, 21.) Köngäksen tutkimuksen tulokset osoittivat päiväkodin aikuisten merkityksen esimerkiksi tilanteissa, joita Köngäs kutsuu ”kuplassa leikkimiseksi”. Tällä viitataan siihen, kun oman leikkinsä keskiössä lapset havaitsivat mukaan pääsemättömän vertaisensa harmituksen tunteet, mutta halusivat suojella samalla oman leikkinsä jatkumista, sulkeutumalla ”kuplaansa” ja jättämällä toverinsa harmituksen aikuisen hoidettavaksi. Usein jo pelkkä katsekontakti riittää siihen, että aikuinen saapuu paikalle tukemaan tilanteen käsittelyä. (Köngäs 2018, 131–133.) Tunteiden käsittely voi olla haastavaa lasten lisäksi myös aikuisille. Siinä missä ryhmässä lapsia ohjaavat yhteiset säännöt koskien esimerkiksi anteeksipyyntöä mielipahan aiheuttamisen jälkeen, on myös aikuisen tärkeää sitoutua noudattamaan näitä sääntöjä ja toimimaan esimerkkinä lapsille tunteiden käsittelemisessä (Köngäs 2018, 193.)

Myös Maria Luisa Ulloan (2011) tekemässä tutkimuksessa selvitettiin varhaiskasvattajan omien tunnetaitojen ja tunneällyn vaikutusta lapsen tunneällyn kehitykseen ja tunnetaitojen oppimiseen.

Tutkimuksen aineistoa lähdettiin keräämään tekemällä havainnointia kolmessa esikoulussa. Havainnoinnissa kiinnitettiin huomiota erityisesti vuorovaikutukseen, sekä tunnetaitoihin- ja tapoihin, jotka joko tukivat tai haittasivat lasten tunteiden käsittelyä. Tutkimuksen ensimmäisessä osassa kerätty data osoitti, että esikouluissa, joissa tuettiin lasten vuorovaikutustaitoja tunnepitoisissa tilanteissa ja toteutettiin tietoisesti tunnekasvatusta, ilmaantui vähemmän konflikteja ja aggressiivista käyttäytymistä lapsissa. Näissä esikouluissa tunteita sanoitettiin ja kannustettiin lasta ilmaisemaan tunteitaan eri keinoin. (Ulloa 2011, 51–54, 78–80.) Tutkimuksen toisessa osassa aineistoa kerättiin satunnaistetulla vertailukokeella, johon osallistui 30 varhaiskasvatuksen opettajaa. Puolelle opettajista opetettiin keinoja sekä lasten että heidän itsensä tunneällyn ja tunnetaitojen kehittämiseen ja tukemiseen. Puolelle opetettiin perustietoja lasten kehitykseen liittyen. Lopputulemaa testattiin asettamalla opettajat päiväkotiympäristöön pienen lapsiryhmän leikki-tilanteeseen, johon myös tutkija saapui yllättäen päättämään leikin, herättäen lapsissa ja aikuisissa erilaisia tunteita. Tilanteet kuvattiin ja niitä havainnoitiin kiinnittämällä huomiota erilaisiin tunneällyn- ja taitojen ilmenemismuotoihin opettajissa. Molempien vaiheiden havainnoinnin tulokset osoittavat, että opettajat, jotka saivat koulutusta tunnetaitoihinsa, ilmaisivat sekä omia tunteitaan paremmin että tukivat ja auttoivat lapsia ilmaisemaan omiaan. (Ulloa 2011, 100–104, 109, 116.) Ulloan tutkimuksen mukaan tunnekasvatuksen laadun kannalta on merkittävää, kuinka tunneällykäs varhaiskasvattaja itse on. Tunneällykäs osaa yhdistää omaa kokemustaan tiedon ja taitojen kanssa toteuttaessaan tunnekasvatusta osana varhaiskasvatusta. Tutkimus toi esille myös riittävän tunnetaitokoulutuksen hyödyt, sillä on tärkeää, että varhaiskasvattajan omat tunnetaidot ovat riittävän hyvät vastaamaan lasten tuen tarpeeseen heidän ollessaan vielä itse vasta kehitysvaiheessa näiden taitojen kanssa. Kun ympäristö on turvallinen ja tunteita salliva, lapsen oppiminen ja kehittyminen tehostuvat. Myös Ulloan tutkimus siis tukee varhaiskasvattajan roolin merkitystä, kun puhutaan lapsen kehityksestä tunneällyssä ja -taidoissa. (Ulloa 2011, 143–144, 147.)

Tunnekasvatuksen merkitys on huomioitu myös Sosiaali-alan varhaiskasvatuksen kompetensseissa. Varhaiskasvatuksessa työskentelevän sosionomin on tärkeä sisäistää se, että tunteet ovat tärkeä osa kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Arene ry 2017a, 10.) Työskentelyssä on otettava huomioon varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittavat vaatimukset laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiselle (Arene ry 2017b, 5). Näitä ovat esimerkiksi ilmaisu ja vuorovaikutustaitojen tukeminen. Ilmaisun erilaisten muotojen tukeminen on tärkeää tunnekasvatuksessa siksi, että se tarjoaa ja opettaa lapselle erilaisia tapoja tunteidensa ilmaisemiseen itselleen luontevalla ja turvallaisella tavalla (Opetushallitus 2018, 25). Tunnetaidot ovat tärkeä osa myös vuorovaikutustaitojen

kehittymistä. Lapsen tunnetaidot kulkevat käsi kädessä sen kanssa, miten lapsi kommunikoi muiden kanssa. Ne heijastavat myös sitä, miten lapsi pääsee mukaan leikki- ja vuorovaikutustilanteisiin, jotka tukevat lapsen kehitystä niin tunnetaitojen osalta, kuin yleisestikin. Lasten keskinäisten suhteiden ja leikki-tilanteiden merkityksen sisäistäminen tärkeänä osana lapsen kehitystä on siis osa tunnetaitoihin liittyviä kompetensseja (Arene ry 2017b, 5.) Sosiaalialan ydinkompetenssina on ymmärtää myös aikuisen ja lapsen välisten varhaisten kohtaamisten vaikutus tämän tuleviin vuorovaikutussuhteisiin, sillä juuri varhaislapsuuden kohtaamiset luovat pohjaa sille, minkälaiset tunteet hallitsevat lapsen sisäistä dialogia ja täten tämän suhtautumista itseän ja toisiin (Kanninen, Sigfrids 2012, 27–28). Sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintoa koskevat varhaiskasvatuksen kompetenssit luovat pohjan myös opinnäytetyötä koskeville opiskelijan henkilökohtaisille oppimistavoitteille. Minun opinnäytetyötäni varten kerätyn aineiston on tarkoitus antaa kokemukseräistä tietoa varhaiskasvatuksen opettajien roolista tunnekasvattajina. Tästä johdettuna, henkilökohtaisena ammatillisena tavoitteenani on löytää tutkimusprosessin ja kerätyn kokemukseräisen tiedon kautta itselleni syvempää ymmärrystä varhaiskasvatuksen opettajan roolin merkityksestä lapsen tunnekasvattajana. Tätä ymmärrystä ja tietopohjaa voin hyödyntää työskennellessäni itse varhaiskasvatuksen opettajana.

2.2 Tunnetaidot varhaiskasvatuksessa - Merkittäviä käsitteitä

Varhaiskasvatus tarkoittaa 0–6-vuotiaiden lasten suunniteltua ja tavoitteellista, tutkimustietoon nojaavaa, opetuksellista ja kasvatuksellista kokonaisuutta (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 1:2 §). Se on yhteiskunnallista palvelua, jonka tehtävä on tukea lapsen kasvua ja oppimista, kehityksen eri osa-alueilla, kasvatuskumppanuudessa vanhempien kanssa (Opetushallitus 2018, 9). Suomessa varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatuslaki. Se säätelee Suomessa toteutettavalle varhaiskasvatukselle asetettavista velvoitteista koskien sekä sen järjestämistä että sisältöä, kuten myös lasten oikeudesta siihen osallistumiseen. Varhaiskasvatuslaissa on kirjattu myös varhaiskasvatuksen opettajan määritelmä, sekä sen pätevyyden antavat kelpoisuusvaatimukset. Varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyteen vaaditaan kandidaatin tutkinto kasvatustieteissä, sisältäen ammatilliset valmiudet antavat opinnot. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 1:1 §, 6:26 §.) Myös sosiaalialan ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut voi olla pätevä työskentelemään varhaiskasvatuksen opettajana, mikäli tämä on hyväksytty opiskelemaan syyslukukaudelle 2019 ja suorittaa tutkintonsa loppuun 31.7.2023 mennessä (OAJ 2020).

Koska tässä opinnäytetyössä tutkitaan varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta päiväkotiympäristössä, on oleellista määritellä terminä myös varhaiskasvatussuunnitelma, sillä kaiken toiminnan ja käytäntöjen on oltava perusteltavissa sen pohjalta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet tarkoittavat opetushallituksen julkaisemia valtakunnallisia ohjeistuksia varhaiskasvatuksen paikalliselle toteuttamiselle ja sille esitetyille odotuksille ja vaatimuksille. Niihin on lisätty varhaiskasvatuksen arvoperustaan liittyviä ohjeistuksia. Jokaiselle lapselle tehdään henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jossa otetaan huomioon tämän yksilölliset piirteet ja tarpeet, joihin myös tunneilmaisuuksia luetaan. Kun toiminnan suunnittelu perustuu sekä henkilökohtaisiin suunnitelmiin, että valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, toteutuu varhaiskasvatusta pedagogiikan ohjaamana ja laadukkaasti. Varhaiskasvatusta pedagogiikka tarkoittaa monitieteellistä tutkimustietoa lapsen tarpeista ja kehityksestä, sekä tämän tietoperustan hyödyntämistä lasten parissa tehtävässä työssä. Juuri pedagogiikan pohjalta varhaiskasvatusta toteutetaan suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta noudattaen. Kasvatusta, opetusta ja hoitoa tulee toteutua tasapainossa keskenään, kunkin lapsen ja lapsiryhmän yksilölliset tarpeet huomioiden. (Opetushallitus 2018, 9–10, 17–18, 24–25.)

Varhaiskasvatussuunnitelma ottaa myös kantaa tunnekasvatusta toteuttamiseen osana laadukasta varhaiskasvatusta. Lapsen tunteiden huomioon ottaminen on osa lapsuuden itseisarvon tunnistamista, sillä niiden ilmaisemisen tukeminen on osa lapsen kokonaisvaltaista nähdäksi tuleminen kokemusta (Opetushallitus 2018, 3, 15). Lapsi on vallitsevan oppimiskäsityksen mukaan aktiivinen toimija, jonka kehitys, oppiminen ja kasvu tapahtuvat kokonaisvaltaisesti tämän tutkiessa ja tutustuessa maailmaan toimiansa ja vuorovaikutuksen kautta. Tunteita käsitellään yhtenä osana tätä kasvun kokonaisuutta, sekä maailmaan tutustumisen keinona että itsessään kehittyvänä osana alueena. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa määrittämien listauksen mukaisesti mainittu oikeus ilmaista itseään luontevalla tavalla ja saada siihen tukea huolenpidon, kasvatusta ja ohjauksen keinoin: näin tuetaan myös positiivisen minäkuvan muodostumista. (Opetushallitus 2018, 16.)

Lasten tunnetaidoista puhuttaessa, yhtenä merkittävistä tekijöistä toimii tunteiden säätelyn taito. Tunteiden säätely tarkoittaa ihmisen kykyä hallita tunnereaktioitaan eli tämän yksilöllisiä tapoja ilmaista ja kokea tunteitaan. Tunteiden säätely on taito, jonka lapset oppivat kasvaessaan, saadessaan siihen turvaa ja tukea ympäristöltään ja erityisesti sen aikuisilta. Pieni vauva ilmaisee tunteitaan itkemällä, täten herättäen vanhempiensa huomion akuuttiin tarpeeseensa, sen ollessa niin

läheisyys, nälkä tai täysi vaippa. Kasvaessaan lapsi alkaa jo säädellä tunteitaan itse. Puhumaan oppiminen on merkittävä etappi lapsen elämässä, myös tunnesäätelytaitojen kannalta. Kun lapsi osaa ilmaista kanssaihmisille tarpeitaan ja tunteitaan verbaalisesti, myös tunnereaktioiden säätelyminen helpottuu. Tunteiden säätelyn taito ei siis ole synnynnäistä. Sen kehittymiseen vaikuttavat useat tekijät. Esimerkiksi lapsen yksilölliset piirteet kuten luonne, kehitysvaihe ja neurologiset ominaisuudet, kuten hermoston kehittyminen vaikuttavat tunnesäätelytaitojen karttumiseen, kuten myös perheen tarjoama malli ja ympäristön turvallisuus tunteiden käsittelyyn. Myös aikuisten tapaa käsitellä ja suhtautua tunteisiin vaikuttaa merkittävästi lasten tunnetaitojen kehittymiseen. Kun lapsi kokee ympäristönsä turvalliseksi ja itsensä ja tarpeensa aikuisen silmissä tärkeiksi, alkavat lapsen omat tunnetaidot kehittyä ja valmistella lasta myös ulkomaailmassa pärjäämiseen. (Webster-Stratton 1999, 247–249).

Kun käsitellään lasten tunnetaitoja, on tärkeää määrittää myös tunneälyn käsite, sillä tunneäly toimii perustana tunnetaitojen kehittymiselle ja oppimiselle. Ymmärtämällä tunneälyn käsitettä voi ymmärtää myös syvemmin sen, miksi varhaislapsuus on tunnekasvatuksen kannalta kriittinen ikä ja miksi varhaiskasvatuksen opettaja on lapsen elämässä merkittävä tunnekasvattaja. Tunneälyn määrittämiseksi terminä on helpoin asettaa se rinnakkain älykkyyden käsitteen kanssa. Molemmat käsitteet viittaavat aivojen neurologiseen toimintoon, joka on avain siihen, että ajatustyö johtaa tavoiteltuun lopputulokseen. Älykkyys mahdollistaa laskemaan ja lukemaan opettelemisen, kun taas tunneäly ystävän tukena olemisen tämän tuntiessa mielipahaa. Molemmat muuttuvat kehityksen ja uuden tiedon kartoittamisen myötä automaattisemmaksi ja nämä toiminnot nopeammiksi. Näin myös oppiminen ja ennakoiminen helpottuvat. Tunneäly on aivojen kyky tunteiden ymmärtämiselle, vastaanottamiselle ja käsittelylle, kuten myös sille, että niistä voi kehittyä taitoja tunneprosessien ja reaktioiden säätelyyn. Tämä on sekä oman että toisten ihmisten hyvinvoinnin kannalta merkittävää. (Köngäs 2019, 7, 36, 96.)

Köngäksen (2019) mukaan ihmisen aivoissa olevat yhteydet vaikuttavat käytökseen tilanteissa, jotka herättävät erilaisia tunteita. Näihin yhteyksiin voi myös vaikuttaa tietoisesti harjoittamalla niitä esimerkiksi refleктоimalla ja havainnoimalla omia tunnereaktioitaan. Tunneälyn kehittyminen vaikuttaa kehittävästi myös muihin älykkyyden osiin. Jo varhaislapsuus määrittää sitä, miten tunteita käsitellään myös myöhemmällä iällä. Kun aikuiset tukevat toiminnallaan sitä, että lapsi kohtaa ikätasonsa mukaisia, tunneällyään haastavia ja sitä kehittäviä tilanteita, kehittyy lapsen tunnetaidoista tämän hyvinvointia paremmin tukevia. Vaikka tunneäly on myös synnynnäistä, kokemus ja siltä

osin kasvatus ovat tekijöitä, jotka määrittävät tunneratojen aktivoitumista aivoissa ja siten vaikuttavat käytökseen. Tärkein vaihe tunneälyn kehityksessä koetaan varhaislapsuudessa. Silloin alle kouluikäisen lapsen aivot ovat vielä vaiheessa, jossa uuden tiedon ja toimintamallien vastaanottaminen ja oppiminen on helpompaa aivojen plastisuuden, eli muovautuvuuden ollessa vielä huipussaan (7, 29, 36, 43, 96.) Varhaiskasvatuksen opettaja on merkittävässä roolissa tukena ja oppaana, kun lapsi aktiivisesti harjoittaa tunnetaitojaan- ja reaktioitaan, täten kehittäen myös tunneälyään.

3 VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJA TUNNEKASVATTAJANA

Tunnekasvatuksella viitataan tunnetaitojen tietoiseen harjoittamiseen lapsen kanssa aikuisen auttaessa lasta nimeämään, kuvailemaan ja tulkitsemaan tunnetilaa siten, että pohditaan sen syytä ja tapaa jolla sitä ilmaistaan. Aikuinen ohjaa lasta sanoittamaan tunteita, kun huomaa esimerkiksi leikin lomassa aiheutuvan mielipahan. Aikuisen tärkeä tehtävä tunnekasvattajana on myös opettaa lasta sietämään näitä mielipahan tunteita ja pettymyksiä. Tunnekasvatuksessa voi käyttää apuna esimerkiksi kuvia tai erilaisia voimakkuusmittareita konkretisoimaan tunnetta lapselle. Tämä helpottaa abstraktin käsitteen ymmärtämistä ja kuvat voivat auttaa myös tunteiden ilmaisussa silloin, kun niitä on hankala ilmaista puheella. Osana tunnekasvatusta lasta voi ohjata havainnoimaan tunnetiloja myös muissa, tämän tutustuessa tunteiden taustalla vaikuttaviin syy-seuraussuhteisiin. (Opetushallitus 2021.) Tässä luvussa tarkastelen varhaiskasvatuksen opettajan roolia ja siihen liittyviä teemoja osana tunnekasvatusta.

3.1 Tunteiden sanoittaminen ja vuorovaikutus osana tunnekasvatusta

Lapsen tunteet ja ajatukset ohjaavat hänen toimintaansa ihan niin kuin aikuisenkin. Kun lapsen tunteet kiihtyvät voimakkaiksi, tarvitaan aikuisen apua niiden säätelyyn. Aikuinen voi auttaa lasta käsittelemään voimakkaita tunteita pukemalla ne sanoiksi. Näin myös lapsi oppii käsittelemään ja ymmärtämään tunnetilojaan, sitä mikä ne aiheuttaa ja sitä, miten niistä päästään yli. Aikuisen tuella lapsi voi selkeyttää tunteitaan purkamalla ne pienempiin osiin. Ylitsepääsemätön paha olo onkin selkeämmin tarkasteltavissa, kun se jaetaan ja sanoitetaan yhdessä pettymykseksi, ikäväksi ja suruksi. Aikuisen avulla tunnetaitojen kehittyessä, lapsi oppii tiedostamaan sen, että hän kykenee itse välittämään tunteensa ymmärrettävästi muille ja ymmärtää myös tunteidensa olemassaolon arvokkuuden. Usein jo pelkkä tunteiden sanoittaminen antaa lapselle kokemuksen siitä, että vallitseva tunne on hyväksytty ja itsessään myös arvokas. (Kanninen, Sigfrids 2012, 75–80.) Tunteiden sanoittamisen apuna voi käyttää myös erilaisia taiteen ja tarinoiden muotoja. Varhaiskasvatuksen on tuettava lapsen taiteellisen ilmaisun kehittymistä ja tarjota erilaisia tapoja itseilmaisun toteuttamiseen. Tunnetaitoharjoituksena lapsen tai lapsiryhmän kanssa voidaan lukea satu tai kuvakirja, jonka jälkeen voidaan yhdessä pohtia miltä tarinan henkilöistä eri tilanteissa tuntuu ja mistä eri tunteet johtuvat. Lasten kanssa voidaan asettua yhdessä saman taideteoksen ääreen, oli sitten

kyseessä musiikkikappale, maalaus tai elokuvapätkä ja miettiä mitä tunteita se herättää. Taiteen avulla voidaan pohtia miltä kuvan hahmoista tai vaikka musiikkikappaleen soittajasta tuntuu. (Opetushallitus 2021.) Musiikin avulla lapsia voi rohkaista ilmaisemaan tunteitaan esimerkiksi liikkumalla, loruillemalla, soittamalla erilaisia soittimia, kannustamalla lasta esittämään musiikin aiheuttamia tunnetiloja kerronnan, tanssin tai esimerkiksi maalaamisen avulla. (Opetushallitus 2018, 43–44.) Lasten itseilmaisu on usein kokonaisvaltaista, eli se yhdistelee vapaasti erilaisia tapoja. Tämä pätee myös tunneilmaisuun ja on tärkeää mahdollistaa lapselle juuri tälle luontevia, turvallisia tapoja tuoda tunteitaan ilmi. Pieneltä lapselta puuttuvat vielä riittävät sanalliset valmiudet tunteiden ilmaisemisen tueksi, joten on tärkeää, että aikuinen osaa lukea myös muita tunneilmaisun muotoja, kuten esimerkiksi kehonkieltä. (Kanninen, Sigfrids 2012, 76–77.) Aikuisen tuki tunnesäätelyssä on sitä tärkeämpää, mitä pienempi lapsi on kyseessä. Asettuessaan lapsen tasolle vuorovaikutukseen havainnoimaan lapsen tarpeita, aikuinen kykenee huomaamaan tunnetiloja ja reagoimaan niihin tehokkaammin. Tällaisessa vuorovaikutuksessa lapsi oppii luottamaan aikuisen apuun, mikä luo puitteet sille, että lapsi oppii säätelemään tunteitaan ja toimintaansa myös sisäisesti, ulkoisten purkausten sijaan. (Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, Itsesäätelyn kivijalan muodostavat turvalliset kiintymyssuhteet.)

Tehokas oppiminen kulkee käsi kädessä lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden tunteen kanssa, joista molempien olemassaolo edellyttää arjessa koettuja positiivisia vuorovaikutuskokemuksia ja myönteisiä tunteita. Tällaiset vuorovaikutustilanteet tukevat myös erilaisten tunneilmaisutaitojen kehittymistä. (Opetushallitus 2018, 16–17.) Myönteisillä tunteilla tarkoitetaan esimerkiksi iloa, innostusta, myötätuntoa, tyytyväisyyttä ja kiitollisuutta (Leskisenoja 2019, 19). Niin lapsi, kuin aikuinenkin rakentaa tunnetaitojaan ja tuntemusta itsestään vuorovaikutuksen kautta, sillä sen aikaansaama tunteiden peilaaminen antaa sen kaikille osapuolille palautetta siitä, minkälaisina heitä ja heidän toimintaansa pidetään. Ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa niin eleet, ilmeet, kuin kehonkielikin viestivät toiselle osapuolelle vallitsevaa tunnetilaa. Jos pelästynyt lapsi hakee aikuisesta turvaa ja näkee myös aikuisen pelästyneen, vahvistaa tapahtunut peilireaktio lapsen tunnetta entisestään. Mikäli aikuinen kohtaakin lapsen samassa tilanteessa rauhallisena ja myötätuntoisesti epämiellyttävä tunnetila menee ohi helpommin, sillä lapsi saa kokemuksen siitä, että hän selviää ja hänet on huomattu ja hyväksyty. Tästä johtuen aikuisen tapa kohdata lapsi vaikuttaa suoraan lapsen minäkuvaan. (Opetushallitus 2021; Sainio, Pajulahti & Sajaniemi 2020, Itsesäätelyn kivijalan muodostavat turvalliset kiintymyssuhteet.) Varhaisina ikävuosina tapahtuva vuorovaikutus on erityisen tärkeää lapsen tunnekokemusten kannalta, aivojen muotoutumisvaiheen ollessa vielä kesken. Se miten aikuinen kohtaa lapsen vaikuttaa suoraan siihen, minkälainen

lapsen sisäinen dialogi on ja millä tavalla hän kohtaa muita ihmisiä. Jos lapsi on saanut osakseen lähtökohtaisesti vain negatiivissävyytteistä palautetta läheisiltään, tämä heijastuu lapsen käytökseen siten, että kaikki palaute tulkitaan herkemmin negatiiviseksi ja myös lapsen tyyli muiden kohtaamisessa verhoutuu useimmiten negatiivisiin tunteisiin. (Kanninen, Sigfrids 2012, 27–28.)

Lasten tunnetaidot kehittyvät heidän ollessa vuorovaikutuksessa myös keskenään. Ystävyysuhteet ja leikki ovat tärkeässä roolissa, kun puhutaan lapsen emotionaalisesta kehityksestä. Aikuisten on tärkeä havainnoida leikki-tilanteita pysyäkseen tietoisena lasten välisistä vuorovaikutussuhteista ja tilanteista. Aikuisen on myös tuettava näitä tilanteita, sekä niiden syntymistä. (Leskisenoja 2019, 124–125.) Aikuisen tehtävänä on myös tarkkailla ja tarpeen vaatiessa ohjailla vuorovaikutus-tilanteita, joissa tietää lapsen vielä tarvitsevan harjoitusta. Lapsen vielä opetellessa tunteiden havaitsemista toisissa, tämän taidot esimerkiksi toisten leikkiin liittymisessä ovat puutteellisia. Toisten lasten non-verbaaliset, eli sanattomat viestit voivat jäädä huomaamatta ja syntyä tilanteita, joissa lapsi olisi vauhdilla hyppäämässä toisten lasten keskeneräisen leikin keskiöön lupaa kysymättä, mikä voi aiheuttaa konfliktitilanteita ja jopa leikin loppumisen. Ideaalitulanteessa aikuinen toimii taustalla hiljaisena ohjaajana luomassa tilanteeseen turvaa, kun lapset käyttävät omia taitojaan tilanteen purkamiseen ja täten samalla kehittävät tunneälyään ja taitojaan. Mikäli tilanteessa syntyy mielipahaa, aikuinen voi hienovaraisesti sanoittaa tilanteen leikkiin pyrkivälle lapselle ja tukea joko lapsen liittymistä leikkiin tai ohjata tämän toisiin puuhiin. (Köngäs 2019, 127–129.)

3.2 Varhaiskasvatuksen opettajan omat tunnetaidot

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, eli ihmisten välisen vuorovaikutuksen muovaamassa tavassa toimia, tulee ottaa huomioon se, että aikuiset tarjoavat kaikella käyttäytymisellään mallin lapsille. Positiivinen ja salliva tunneilmapiiri, sekä varhaiskasvattajien yleinen asennoituminen elämään, tukevat myös lasten tunnetaitojen kehittymistä. Pieni lapsi tarvitsee tunteidensa hallintaan ja itsesääteilyyn vielä aikuisen apua. Tämä puolestaan vaatii aikuiselta ymmärrystä ja sensitiivisyyttä lasta kohtaan. (Opetushallitus 2018, 29; Leskisenoja 2019, 85.) Aikuinen toimii lapselle esimerkkinä myös negatiivisten tunteiden ilmaisussa. Kun aikuinen on esimerkiksi harmissaan tai pettynyt on tärkeää sanoittaa omat tunnetilat lapselle ja näyttää miten niistä päästään yli (118). Hyvänä perustana tunnekasvatukselle toimiikin juuri se, että aikuiset ilmaisevat omia tunteitaan lapsille selkeästi ja rakentavasti (Opetushallitus 2021). Varhaiskasvattajan omien tunnetaitojen lisäksi, myös

työyhteisön ilmapiiri heijastuu lapsiin. Mirja Köngäksen (2019) mukaan päiväkodissa työskentelevät aikuiset sekä yksilöinä että tiiminä vaikuttavat merkittävästi lasten tunnetaitojen oppimiseen, sekä tunneällyn kehittymiseen. Mikäli tiimissä vähätellään yhdessä toimimisen tärkeyttä ja yksilöiden tavoitteet ovat ristiriidassa keskenään, ruokkii se negatiivista ilmapiiriä, joka vaikuttaa aikuisten lisäksi myös lapsiin. Tiimi voi toimia näennäisesti hyvin, jokaisen noudattaessa yhteisiä sääntöjä ja tottumuksia itsenäisesti liittyen esimerkiksi paperitöihin ja aikatauluihin, mutta samalla myös syväliempien tilanteiden ratkominen jää yksilön kontolle, kuten esimerkiksi lasten väliset konfliktit. Tällaisissa tilanteissa työntekijä voi jäädä vain yleisten varhaiskasvatussuunnitelman ohjenuorien varaan ilman syvempää ymmärrystä oman tiiminsä tavoista. Köngäs viittaa myös aiemmin tässäkin opinnäytetyössä mainittuun RULER-malliin (luku 2), jossa korostetaan sen tärkeyttä, että tiimin aikuiset tiedostavat tunneällyn merkityksen työssään. Toimivassa tiimissä on ehdottomasti oltava yhteneväinen käsitys tavoitteista, koskien lasten kehityksen ja kasvun tukemista, johon myös tunnetaidot kuuluvat, sekä myös yhteisistä keinoista tavoitteiden toteuttamiseen. Mikäli tämä osa-alue on kadoksissa työyhteisössä, on työskentelykin raskaampaa. Kun yhteinen linja on kaikilla selvillä, ehkäisee se myös stressiä ja työssään voi keskittyä oleelliseen, eli lapsiin. Kun aikuiset ilmaisevat tunteitaan toisilleen rakentavasti, luottamus ja turvallisuus tiimissä kasvavat. Tällaisessa ilmapiirissä myös tunnetaidot kasvattajana kehittyvät. (Köngäs 2019, 232–234, 244.) Kun aikuinen voi hyvin, se heijastuu myös lapseen. Tämä on tärkeä sisäistää käytännön työssä, sillä tunnetasolla hyvinvoivista lapsista kasvaa tasapainoisia aikuisia. (Kanninen, Sigfrids 2012, 22, 118.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa käydään tarkemmin läpi tämän opinnäytetyön tutkimuskysymystä, tiedonkeruun menetelmää, kohdejoukkoa, sekä tiedon analysoinnin keinoja. Tämä opinnäytetyö toteutetaan laadullisena tutkimuksena, sillä kiinnostuksen kohteena ovat varhaiskasvatuksen opettajien omin sanoin kertomat kokemukset tunnekasvatuksesta, laskettavissa olevien määrien ja tilastojen sijaan. Laadullinen tutkimus tarkoittaa tutkimustapaa, joka poiketen määrällisestä tutkimuksesta, ei tarkastele tutkimuskohdettaan riippumattomana siihen liittyvästä teoriasta ja sen tutkijasta. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastelun alla ovat yksilöiden näkökulmat ja kokemukset, sekä tutkijan tapa lähestyä tekemiään havaintoja. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteiden mukaisesti kohderyhmään kuuluva yksilö, tässä opinnäytetyössä varhaiskasvatuksen opettaja kykenee antamaan henkilökohtaisen kokemuksen aikaansaamaa merkityksellistä tietoa. Hän on asianomaisena oleellisessa asemassa tuottamassa ymmärrystä myös muille siitä, miksi juuri tämä tieto, tästä tutkittavasta aiheesta on tärkeää. Laadullinen tutkimus ei siis pyri tarkkailemaan ja selittämään maailmaa ja ilmiöitä, vaan kuvaa niitä valitusta näkökulmasta. Juuri tiedon subjektiivinen luonne on yksi laadullisen tutkimuksen peruspiirteitä. (Puusa & Juuti 2011, 47; Juhila 2021.) Tässä opinnäytetyössä kyselyyn vastanneiden varhaiskasvatuksen opettajien subjektisuuden tunnistamisen lisäksi myös tutkijana oman subjektisuuteni sisäistäminen kuuluu osaksi laadullista tutkimusta. Tämä tarkoittaa sitä, että opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ja tiedolle asetettu merkitys ohjaavat väistämättä myös aineistolle tehtäviä tulkintoja. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan on hyvä reflektoida toimintaansa läpi tutkimusprosessin, jotta mahdolliset työskentelyä ohjaavat ennakkokäsitykset ja -oletukset aiheesta ovat selvillä ja ne voidaan myös mainita ja ottaa huomioon tutkimuksen eri vaiheissa. (Juhila 2021.)

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoitteet ja tutkimustehtävät

Tutkimuksen tarkoituksena oli saada selville varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia lasten tunnetaitojen tukemisesta varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia aikuisen roolista tunnekasvattajana. Tutkimuskysymys tässä opinnäytetyössä on: Minkälaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on lasten tunnetaitojen tukemisesta? Tutkimustehtävän ja opinnäytetyön tarkoituksena on antaa tietoa tunnekasvatuksen toteutumisesta ja siihen liittyvistä varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista, yhteistyökumppanina toimiville päi-

väkodeille. Tavoitteena oli myös kirjoittaa opinnäytetyö, joka tuottaa varhaiskasvatuksen ammattilaisille tietoa ja esimerkkejä tunteitaitojen tukemiseen varhaiskasvatuksessa ja mahdollisesti myös muuhun lasten kanssa tehtävään työhön.

4.2 Puolistrukturoitu haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kyselyn avulla. Tämä tarkoittaa sitä, että aineiston keruu tapahtui kyselylomakkeilla joihin vastaajat voivat kirjoittaa ilman kontaktia kysymysten laatijaan (Vehkalahti 2020, 11). Tavallisesti kyselytutkimusta käytetään kvantitatiivisen tiedon keräämiseen, mutta tässä opinnäytetyössä sitä on käytetty kvalitatiivisena tiedonkeruun menetelmänä. Päiväkotien ollessa vielä vasta palautumassa normaaliin arkeen pahimman Korona-ajan jälkeen, minulle oli tärkeää valita tiedonkeruumenetelmä, joka ei vaatinut kontaktia, eikä erityisjärjestelyitä päiväkodin kiireiseen arkeen. Kysely toteutettiin Webropol-kyselysovelluksella internetissä, joten myös vastaaminen tapahtui internetin välityksellä, ja sen kykeni täyttämään juuri sellaisena hetkenä, kun vastaaja ehti keskittymään siihen. Webropol-kyselyn täyttämiseen soveltuu lähes jokainen internetillä varustettu älylaite tai tietokone, joten vastaaminen haluttiin tehdä siltäkin osin mahdollisimman vaivattomaksi. Tutkijalle taas kerätty tieto oli jo valmiiksi tekstimuodossa, joten kirjoitusprosessi ja aineiston analyysi pääsi etenemään nopeampaa (Vehkalahti 2019, 48).

Tässä opinnäytetyössä aineiston keräämiseen tarkoitettu kysely muodostettiin niiden tietoperustasta esiin nousseiden teemojen pohjalta, jotka ovat merkityksellisiä lasten tunnekasvatuksen tukemisessa varhaiskasvatuksessa (katso liite 1). Kysymysten teemoiksi valikoituivat vuorovaikutuksen merkitys tunnekasvatuksessa, tunteiden sanoittaminen, tiimin tunteitaidot ja varhaiskasvatuksen opettajan omat tunteitaidot. Kysely alkoi saatetekstillä, jossa kerrottiin lyhyesti siitä, miksi se tehdään ja mihin kerättyjä tietoja käytetään. Ennen teemoista johdettuja kysymyksiä, kyselyssä oli kaksi yleistä, aiheeseen johdattelevaa kysymystä. Pääkysymysten jälkeen vastaajalle annettiin vielä mahdollisuus kertoa halutessaan lisää ajatuksiaan tunnekasvatukseen liittyen, sekä palautetta kyselystä. Kyselyssä oli kuusi pääkysymystä, sillä se oli tarkoitus pitää johdonmukaisena ja haastattelunomaisena.

Kysely koostui avoimista kysymyksistä, sillä tavoitteena oli kerätä laadullista tietoa. Avoimet kysymykset ovat sellaisia, joihin on mahdollista vastata vapaamuotoisemmin, kuin suljettuihin kysymyksiin, joille on määritetty vastausvaihtoehdot etukäteen. Mikäli kysely olisi koostunut avoimien kysymysten sijaan suljetuista kysymyksistä, eivät vastaukset olisi tarjonneet tutkimuskysymykseen vastaavaa tietoa, sillä kerätyn aineiston oli tarkoitus olla kokemuseräistä. (Vehkalahti 2020, 24–25.) Koska opinnäytetyössä selvitettiin varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia oli oleellista tiedonkeruutavassa, kuten myös kysymysten asettelussa tarjota vastaamiseen tarpeeksi liikkumatilaa ja ymmärtää kokemuksen moniulotteisuus käsitteenä: niin elämykset, tapahtumat, tuntemukset, kuin ajatuksetkin ovat kaikki sen tärkeitä osia (Kukkola 2018, 41-42). Kysely toteutettiin puolistrukturoidun haastattelun mukaan, eli itse kysymysten asettelu oli vakio kaikille vastaajille, mutta jokainen sai sanoittaa vastauksensa itse ja tuoda esiin tärkeäksi kokemiaan asioita. Tällä tavoin tutkimuksen kvalitatiivinen luonne säilyy, mutta kerätty tieto on tutkimuskysymysten kannalta olennaista (Puusa 2020, A).

Vaikka kysely on tehokas ja aikaa säästävä tapa kerätä aineistoa, liittyy sen käyttöön ja luotettavuuteen joitain huomioon otettavia asioita: vaikka vastauskentät ovat avoimia voivat vastaukset jäädä lyhyiksi, jos vastaaja kokee, että ei kykene antamaan oleellista tietoa tai hänen kirjallisen ilmaisun taitonsa eivät riitä tuottamaan vastausta kysymykseen. Kirjallisesta kyselystä myös vetäydään herkemmin kuin paikan päällä tapahtuvasta haastattelusta. Tällaisissa tilanteissa voi kerätty aineisto jäädä turhankin niukaksi ja tällöin myös tutkittavan ilmiön kuvailu on haastavaa. (Tuomi & Sarajarvi 2018, luku 3.1.) Kyselyn tulee myös olla sellainen, että kysymysten asettelussa kulkee eräänlainen punainen lanka, eli niiden järjestys on sillä tapaa looginen, että vastaajan on helppo kirjoittaa esiin nousevia asioita ylös. Aiheesta toiseen epäloogisesti pomppivat kysymykset voivat häiritä vastaajan ajatustyötä. Kysymykset eivät saa olla johdattelevia, sillä silloin kerätty tieto ei välttämättä ole luotettavaa. Kyselyä laatiessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että kysymyksiä ei ole myöskään liikaa, että vastaajien mielenkiinto ja keskittyminen säilyy paremmin myös loppupuolen kysymysten kohdalla. Jos kysely on liian pitkä, riskinä on myös se, että vastaajat eivät ehdi, tai jaksaa täyttää sitä ollenkaan. (Vehkalahti 2020, 48.) Jotta nämä kyselyyn aineistonkeruun menetelmänä liittyvät yleisimmät ongelmat on voitu välttää, se testattiin kahdella koevastaajalla. Koevastaajiksi valittiin kaksi Varhaiskasvatuksen opettajaa. Kun myös koevastaajilla oli kokemusta kyselyn aihepiiristä, saatiin luotettavammin tietoa siitä, oliko kysely tarpeeksi selkeä ja kattavasti aiheesta tietoa tuottava (Vehkalahti 2020, 48). Koevastaajilta kysyttiin heidän mielipidettään kysymysten asettelusta, niiden selkeydestä ja siitä, mitä mieltä he olivat kyselyn pituudesta. Heidän palautteensa perusteella kysely muokattiin lopulliseen muotoonsa.

4.3 Kohdejoukko

Opinnäytetyön aineisto kerättiin kahdesta Pohjois-Pohjanmaalla sijaitsevasta kunnallisesta päiväkodista, joiden nimet jäivät anonyymeiksi. Molemmissa päiväkodeissa työskentelee seitsemän varhaiskasvatuksen opettajaa. Koska opinnäytetyön tutkimustehtävät asettivat merkittävät kriteerit kohdejoukolle, kyselyt pyrittiin kohdentamaan niihin opettajiin, jotka olivat jollain tavalla keskittyneet tunnetaitojen tukemiseen työssään (Valli 2018, 30). Kohdejoukko tavoitettiin tiedustelemalla puhelimitse kyseisten päiväkotien johtajalta kiinnostusta opinnäytetyön yhteistyökumppanuuteen, ja sopivien vapaaehtoisten vastaajien löytymistä päiväkodeissa työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien joukosta. Luvat tutkimukselle haettiin ja yhteistyösopimus allekirjoitettiin suunnitelman valmistuttua maaliskuussa 2022. Tutkimuslupahakemukseen liitettiin kopio opinnäytetyön tutkimussuunnitelmasta. Kun kysely oli valmis ja tutkimuslupa saatu, kyselylinkki lähetettiin päiväkodin johtajalle, joka välitti sen sähköpostitse eteenpäin vastaajille huhtikuussa 2022. Aikaa vastaamiseen annettiin kaksi viikkoa. Molempien viikkojen aikana kyselyyn vastasi kaksi henkilöä, eli yhteensä neljä varhaiskasvatuksen opettajaa. Koska kyseessä on laadullinen tutkimus, ei tarkoituksena ollut muodostaa tilastollisia yleistyksiä tutkittavasta ilmiöstä, vaan kuvailla sitä. Tästä johtuen vastaajien määrän sijaan oli tärkeämpää se, että vastaajilla on kokemusta aiheesta, johon kysymykset liittyvät. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 3.4.) Laadullinen tutkimus keskittyy kuvaamaan todellista elämää. Tästä syystä analysoitavaa aineistoa kertyy usein enemmän kuin määrällisestä tutkimuksesta, mutta pienemmältä kohdejoukolta. Tavoitteena on siis ymmärtää tutkittavaa ilmiötä, tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia tunnekasvatuksesta kokonaisvaltaisemmin, keräämällä suppealta kohdejoukolta mahdollisimman kattavasti tutkimuskysymyksen vastaavaa tietoa (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 105).

4.4 Sisällönanalyysi ja teemoittelu

Seuraavaksi kerron opinnäytetyössäni käytetystä kerätyn aineiston analyysitavasta. Kun lähdetään analysoimaan laadullista aineistoa, tavoitteena on saada koottua siitä eheä, tutkimuskysymyksen vastaava kokonaisuus, joka ohjaa tutkijaa tulkinnassa ja johtopäätöksissä. Tutkimuksen ei ole tar-

koitus jäädä vain pintapuolisen kuvauksen tasolle, eikä kaikkia kerätyn aineiston osia kuulu käsitellä keskenään yhtä merkityksellisinä. (Puusa 2020b.) Aineiston analyysi toteutettiin teoriaohjaavasti, tarkoittaen sitä, että suunnitelmassa esitetty teoriapohja ohjasi sisällön analyysin etenemistä niin, että kerättyä aineistoa voitiin nojata siihen lopullisen analyysin kirjoitusvaiheessa (Tuomi & Sarajärvi 2009, 97). Tässä opinnäytetyössä siis sekä teoria, että itse aineisto ohjasivat analyysiä siltä osin, että aineisto oli työskentelyn keskiössä, mutta lopullisessa analyysissä löydöksiä tarkasteltiin suhteessa tietoperustaan. Koska tässä opinnäytetyössä keskityttiin tutkimaan kokemusta ja kerätty aineisto oli kvalitatiivista, olisi esiin voinut nousta myös täysin yllättäviä teemoja, jotka ovat silti tutkimuskysymyksen kannalta oleellisia. Tällaisissa tilanteissa teoriaohjaava analyysitapa antaa tutkijalle vapautta uuden tiedon huomioon ottamiseen.

Aineisto käytiin tarkkaan läpi ja opinnäytetyön kannalta oleelliset asiat merkittiin ylös ja erotettiin selvästi teemoittelua varten. Lopuksi esiin nousseista teemoista kirjoitettiin yhteenveto, joka teoriaan nojaten kokoaa aineistosta merkittävänä esiin nousseet asiat tulkintaa varten. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.) Opinnäytetyön tutkimuskysymys ohjasi sitä, mikä aineiston sisältämästä tiedosta määriteltiin merkittäväksi. Tämä vaikutti myös siihen, mitkä aiheet nousivat aineiston teemoiksi. Teemoittelussa kunkin teeman alle kirjataan mitä siitä on tullut esille varhaiskasvatuksen opettajien vastauksissa. Teemojen esiintymistä on tällä tavoin mahdollista myös vertailla keskenään. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92–93.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli on merkittävän aktiivinen, sillä kerättyä tietoa käsitellään ja pilkotaan ennen tulkintojen tekemistä ja lopullisia johtopäätöksiä. Tällaiseen työskentelytapaan kuuluu siis analyysiä tehostamaan pilkotulle tiedolle tehtävä synteesi, eli se, kun yksittäisistä osasista yhdistetään uudelleen kokonaisuus. Laadullista tietoa analysoidessa tavoitteena onkin luoda aineistosta mahdollisimman kattavasti perustelluja tulkintoja, kuvauksia ja johtopäätöksiä. (Puusa 2020a.) Tässä opinnäytetyössä kysymysten teemat määriteltiin siis jo teoriapohjan avulla, mutta kerätty aineisto ohjasi sitä, mitkä teemat nousivat esiin lopullisessa aineiston analyysissä. Kokemukseen keskittyvä aineisto olisi voinut tarjota myös näkökulmia, joita ei ole otettu huomioon opinnäytetyön teoriapohjaa muodostaessa.

4.5 Luotettavuus ja eettisyys

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry on vuonna 2019 julkaissut päivitetyt opinnäytetöitä koskevat eettiset suositukset, joita tulee noudattaa myös opinnäytetyötä tehtäessä. (Arene ry

2019, 5.) Hyvä tieteellinen käytäntö tarkoittaa Tutkimuseettisen lautakunnan laatimaa virallista ohjeistusta sille, mitä vaaditaan eettisestä näkökulmasta hyväksyttävältä ja luotettavalta tutkimukselta (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Hyvän tieteellisen käytännön mukainen tutkimus on rehellinen, huolellisesti tehty ja tarkkaa niin tutkimustyön, tulosten tallentamisen, kuin niiden arvioinnin ja esittämisen kannalta. Käytettävien menetelmien tulee olla eettisiä, avoimia ja vastuullisia. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu se, että lähdemerkinnät ja tekstiviitteet on merkitty asianmukaisesti. Myös tutkimusluvan hankkiminen kuuluu hyvään tieteelliseen käytäntöön, kuten myös se, että tutkimus suunnitellaan ja julkaistaan sen luonteelle asetettujen vaatimusten ehdoilla. Myös mahdolliset tutkimuksesta koituvat kulut tulee ilmoittaa yhteistyökumppaneille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2021.) Seuraavaksi kerron siitä miten hyvä tieteellinen käytäntö on otettu huomioon tämän opinnäytetyön tutkimusprosessissa.

Ennen aineiston keräämistä yhteistyökumppaneina toimivien päiväkotien johtajan kanssa tehtiin yhteistyösopimus. Sopimukseen kirjattiin opinnäytetyötä koskevat säännöt, kuten se minkälaisella aikataululla opinnäytetyöprosessi eteni, mikä sen tarkka aihe ja mahdolliset kustannukset ovat, kuka ne kustantaa, mistä taustalla vaikuttava teoriapohja koostuu, mitkä ovat aineiston käyttöoikeudet, onko opinnäytetyö julkisesti nähtävillä, mikä tieto jää salaiseksi, anonymiteettikysymykset, sekä yleiset vastuuta koskevat sovitut asiat. (Arene ry 2019, 6.) Päiväkodin johtajalle, kuten myös kyselyn vastaajille oli tuotava ilmi se, että valmiit opinnäytetyöt ovat aina julkisia ja vapaasti luettavissa ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen ylläpitämässä Theseus-tietokannassa. Kyselyyn vastattiin anonymisti, joten edes tutkija ei tiennyt kyselyyn vastanneiden opettajien henkilöllisyyttä. Henkitietojen kerääminen ja säilyttäminen eivät ole tarpeen tässä opinnäytetyössä. Anonymiteetin toteutumisesta tiedotettiin selkeästi kyselyyn osallistuville varhaiskasvatuksen opettajille, sekä yhteistyökumppanina toimiville päiväkodeille (Arene ry 2019, 7). Ennen kyselyn alkamista ilmaistiin selkeästi se, miksi aineistoa kerätään ja mihin sitä käytetään (Valli 2018, 35). Nämä asiat kävivät ilmi sekä opinnäytetyön suunnitelmasta, joka toimitettiin toimeksiantajalle ennen tutkimusluvan hakemista, että kyselyn alkuun sijoitetusta saatetekstistä, joka oli vastaajien nähtävillä juuri ennen kyselyyn vastaamista. Saatetekstin on oltava selkeä ja informatiivinen, sillä se vaikuttaa huomattavasti siihen täyttääkö kohde kyselylomaketta vai ei. (Vehkalahti 2020, 47–48.) Sekä opinnäytetyön suunnitelmassa, että valmiissa opinnäytetyössä lähdemerkinnät ja tekstiviitteet kirjoitettiin noudattaen oppilaitoksen ohjeistusta siten, että lukijan on mahdollisimman helppo löytää teos, artikkeli, tai tutkimus, johon opinnäytetyössä viitataan.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tässä luvussa käyn läpi Webropol-kyselyn tuloksia, aloittaen alkukartoituksen kysymyksistä, siirtyen sitten kyselyn vastauksista esiin nousseisiin teemoihin. Kysely alkoi aiheeseen johdattelevilla taustatietoja selvittävillä kysymyksillä. Selvisi että kolmella kyselyyn vastanneista opettajista on yli 15-vuoden työkokemus ja yksi opettajista on työskennellyt opettajana 0–5 vuotta. Toisessa kysymyksessä selvitettiin vastaajien mahdollista lisäkoulutusta tunnekasvatukseen liittyen. Neljästä vastaajasta yksi kertoi saaneensa tunnekasvatukseen lisäkoulutusta, jonka aiheeksi hän tarkensi tunnedraamakasvatuksen.

Kyselyn avoimissa kysymyksissä aiheina olivat varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset liittyen tunnekasvatukseen lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa, yksilöllisyyden huomioimisessa, tunteiden sanoittamisessa ja tiiminä. Tämän lisäksi kysyttiin kokemuksia työyhteisön ilmapiirin ja opettajan omien tunnetaitojen vaikutuksesta tunnekasvatukseen. Varhaiskasvatuksen opettajien jakamista kokemuksista nousi selkeästi esiin kolme teemaa, jotka näyttäytyivät vastauksissa myös hie-man limittäin. Nämä teemat on esitetty opinnäytetyössä nimillä: tunnekasvatuksen monipuoliset menetelmät, tunnekasvatus osana arkea ja varhaiskasvattajan omat tunnetaidot. Seuraavaksi tarkastelen näiden teemojen ilmenemistä varhaiskasvatuksen opettajien vastauksissa ja annan näistä suoria esimerkkejä.

5.1 Tunnekasvatuksen monipuoliset menetelmät

Jokainen kyselyyn vastannut opettaja koki monipuolisten apuvälineiden ja menetelmien käytön tärkeänä osana varhaiskasvatuksessa toteutettua tunnekasvatusta. Tunteiden sanoittaminen ja tunteiden sanojen käyttö tuli esille kaikkien varhaiskasvatuksen opettajien vastauksissa. Tunteiden sanoittamista tuettiin havainnollistamalla kirjojen, kuvien ja erilaisten draaman keinojen avulla. Kaikki vastaajat puhuivat näiden erilaisten menetelmien tärkeydestä tunteiden havainnollistamisen tukena. Tällä tavoin toteutettu tunnekasvatus koettiin myös lapselle mielekkääksi. Vastaajien kokemusten mukaan siinä missä toisille lapsille tunteiden sanoittaminen tuntuu riittävältä, toiset tarvit-

sevat tunnesanojen tueksi kuvan konkretisoimaan käsitteitä. Kaikki kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen opettajat kokivat menetelmien monipuolisuuden tukevan lapsen yksilöllisyyden huomioimista tunnekasvatuksessa. Vastausten mukaan hyvällä lapsituntemuksella ja kokeilemalla erilaisia menetelmiä voi löytää ne tunnekasvatuksen menetelmät, joista juuri oman ryhmän lapset saavat eniten irti. Yksi vastaaja mainitsi myös kokevansa pienryhmätoiminnan tukevan varsinkin ujompien lasten tunnetaitojen harjoittelua.

" Tunnetaitosadut (Esim. PIKI-tarinat ja Fanni -kirjat) konkretisoivat lapselle erilaisia tunnetiloja ja auttavat helpommin sanoittamaan tunteita."

" Tunnekasvatusta on hyvä toteuttaa eri tavoin; (sadut, draama, pöytä- ja nukketheateri, leikit ja niistä heränneet yksilölliset ja yhteiset keskustelut), jotta jokaiselle lapselle löytyisi kanavia kohdata ja tunnistaa tunteita; niin omiaan kuin toistenkin."

" Erilaiset tunteista kertovat kirjat, draaman hyväksikäyttäminen, tilanteiden kuvittaminen on tärkeää että lapsi oppii syy-seuraus suhteita."

" Käytännötilanteissa tietoinen tunnesanojen käyttö on tärkeää. Eri kirjasarjat tunteista, tunnelaulut, draama, pöytäteatteri, erilaiset tehtävätyyppiset harjoitukset tunteiden tunnistamiseen."

5.2 Tunnekasvatus osana arkea

Kaikki vastaajat pitivät tunnekasvatusta oleellisena osana varhaiskasvatusta. Kun tunteiden käsittely on luonteva osa lapsen jokapäiväistä elämää, sujuvat myös vuorovaikutustilanteet ja konfliktien selvittäminen helpommin. Varhaiskasvatuksen opettajat kokivat myös aikuisten välisen johdonmukaisuuden ja yhdessä sovittujen toimintaperiaatteiden noudattamisen tärkeänä osana varhaiskasvatuksessa toteutettavaa tunnekasvatusta. Opettajien kokemusten mukaan arjen toimintoihin sovitettu, aikuisten johdonmukaisesti toteuttama tunnekasvatus tukee lasten kasvua ja kehitystä. Yksi vastaaja pohti johdonmukaisuuden puuttumista myös mahdollisena riskitekijänä päiväkodin arjessa. Pääsääntöisesti vastaajat kertoivat tunnekasvatuksen sujuneen päiväkodissa mielekkäästi, johtuen osaksi juuri hyvin toimivasta tiimityöstä ja kaikkien sen osapuolten sitoutumisesta tunnekasvatuksen toteuttamiseen osana arkea.

"Kun tunteiden käsittely on osa lasten arkipäivää, se auttaa lapsia suhtautumaan paremmin erilaisiin vuorovaikutustilanteiden haasteisiin ja auttaa lapsia selviytymään niistä rakentavasti."

"Lapset, jotka näyttävät avoimesti tunteensa ja sanoittavat tunteita enemmän esim. kotona ottavat aikuisen tunnekasvatusta avoimemmin ja kiinnostuneemmin vastaan."

"Olemme toteuttaneet tunnekasvatusta paljon tiiminä tai pareittain, joten siitä on muodostunut tärkeä osa jokapäiväistä arkea."

"Yhtenäiset, sovitut toimintatavat luovat yhdenmukaista kasvatuslinjaa, jotka luovat turvallista kasvatusympäristöä."

"Tiimin työntekijöissä voi olla myös eroja, kuinka aktiivisesti ja millä äänensävyllä lasten konfliktitilanteisiin puututaan. Erot kasvattajatiimin jäsenten erilaisissa toimintamalleissa lisää lasten levottomuutta ja voi aiheuttaa jopa turvattomuutta."

5.3 Varhaiskasvattajan omat tunnetaidot

Varhaiskasvattajan omat tunnetaidot koettiin yhdeksi merkittäväksi tunnekasvatuksen työkaluksi. Kaikki neljä varhaiskasvatuksen opettajaa pitivät tunnetaitojaan hyvinä. Oman tunneilmaisun reflektointia pidettiin tärkeänä. Kaikki vastaajat myös kertoivat kokevansa varhaiskasvattajan omien tunnetaitojen vaikuttavan suoraan myös lapseen ja siihen, miten tämä oppii tunnetaitoja. Aikuisen malli koettiin tärkeäksi tekijäksi lapsen tunnetaitojen kehityksessä. Kun aikuinen näyttää miten hyväksytään erilaisten tunteiden olemassaolo ja miten niitä ilmaistaan turvallisesti ja rakentavasti, ovat lähtökohdat tunnekasvatukselle paremmat. Myös sitä miten aikuiset suhtautuvat toistensa tunteisiin pidettiin tärkeänä, sillä aikuinen näyttäytyy toiminnallaan myös esimerkkinä lapsille.

"Tärkeää hyväksyä ilmapiiri, että kaikki tunteet kuuluvat elämään ja niistä voidaan aina puhua."

"Minulle Varhaiskasvattajana on tärkeää huomioida ja arvostaa kaikkia, niin lapset kuin aikuiset. Kuunnella toista herkällä korvalla ja reagoida toisen tunnetiloihin ja hyväksyä kaikenlaisten tunteiden olemassaolo. On myös tärkeää oppia hyväksymään ja näyttämään omat tunteensa ja sanoittamaan niitä toisille. Näin pystyn opettamaan niitä muillekin."

"Koen tunnekasvatuksen yhdeksi tärkeimmäksi työkaluksi varhaiskasvattajan työssä ja pyrin olemaan tietoinen, miten puhun lapsille, millaista tunneilmapiiriä luon omalla toiminnallani ryhmään, miten käsittelen lasten välisiä ristiriitatilanteita, miten puhun tiimikavereilleni ym."

"Kaikki lähtee omasta avoimuudesta. Minun on aina ollut helppo puhua omista tunteista, olivatpa ne positiivisia tai negatiivisia."

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kerätyn aineiston oli määrä vastata tutkimuskysymykseen: Minkälaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen opettajilla on lasten tunnetaitojen tukemisesta? Varhaiskasvatuksen opettajien Webropol kyselyyn antamat vastaukset olivat yhdenmukaisia: Tunnekasvatus koetaan tärkeäksi osaksi varhaiskasvatusta ja sitä tulee opettajien kokemusten mukaan toteuttaa erilaisin keinoin. Tunteiden sanoittaminen osana arkea on oleellista, mutta tunteita olisi hyvä myös havainnollistaa lapsille monipuolisin keinoin. Tunteiden sanoittamisen lisäksi sadut, kuvat ja draama koettiin opettajien vastausten perusteella merkittäviksi tunnekasvatuksen menetelmiksi. Juuri tämä onkin yksi varhaiskasvatuksen opettajan tehtävistä: lapsen ilmaisun tukeminen ja erilaisten ilmaisun keinojen mahdollistaminen ja harjoittaminen. (Opetushallitus 2021.) Havainnollistamisen lisäksi erilaisten tunnekasvatuksen menetelmien käyttäminen tukee lapselle luontevaa, kokonaisvaltaista tunneilmaisua. Varsinkin lapset, joiden sanallisessa ilmaisussa on vielä puutteita, tarvitsevat tunteiden sanoittamisen lisäksi myös muita tapoja tunteidensa ilmi tuomiseen. (Kanninen, Sigfrids 2012, 76–77.) Kun varhaiskasvatuksen opettaja tuntee lapsiryhmänsä hyvin, hän osaa poimia juuri ryhmän tarpeita palvelevat menetelmät tunnekasvatuksen toteuttamisen tueksi. Tällä tavoin lasten yksilölliset tarpeet tulevat huomioituiksi

Johdonmukaisuus varhaiskasvatuksen aikuisten toiminnassa koettiin kyselyn vastausten perusteella erityisen tärkeäksi. Myös opinnäytetyön teoriapohja tukee tätä näkemystä. Aiemmin opinnäytetyössä mainittu RULER-malli (luku 2) käsittelee aikuisten yhteneväisten käsitysten ja tavoitteiden merkitystä kasvun ja kehityksen tukemisessa. On ensiarvoisen tärkeää, että päiväkodin varhaiskasvattajat sisäistävät tunnetaitojen merkityksen yhtenä kasvun ja kehityksen osa-alueena. Yhteisesti käytössä olevat tunnekasvatuksen menetelmät ovat osa tätä johdonmukaisuutta. (Köngäs 2019, 232–234, 244.) Mikäli aikuisten näkemykset kasvatustavoitteista ja käytännöistä tunnekasvatuksen suhteen eivät sovi yhteen, voi tilanne hämmentää lapsia. Mikäli taas aikuiset toteuttavat yhtenäistä linjaa kasvatuksessa ja tavoitteissa, voivat myös lapset paremmin ja ovat avoimempia vuorovaikutuksessa ja tunteiden ilmaisussa. Varhaiskasvatuksen opettajien vastauksista tuli ilmi se, että heidän kokemustensa mukaan aikuisten on tärkeää olla johdonmukaisia siinä, miten lasta autetaan tunteidensa käsittelyssä ja siinä, miten hänet kohdataan esimerkiksi konfliktitilanteessa. Aikuinen vaikuttaa toiminnallaan suoraan siihen onko päiväkodissa tunnemyönteinen ilmiö, jossa lapsen on turvallista harjoitella tunnetaitojaan. Päiväkodin aikuisten keskinäiset vuoro-

vaikutussuhteet, joihin tunnetaidot vaikuttavat, vaikuttavat myös siihen, minkälainen ilmapiiri lapsiryhmässä on. Lapsen kasvu ja kehitys edellyttävät kokonaisvaltaista hyvinvointia ja yleistä turvallisuuden tunnetta, jotka edellyttävät sitä, että aikuiset toimivat yhdessä heidän etunsa mukaisesti. (Opetushallitus 2018, 16–17.)

Kyselyyn vastanneet varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset omien tunnetaitojensa vaikutuksesta tunnekasvatukseen olivat myös yhteneväisiä, niin toistensa kuin teoriapohjan kanssa. Kyselyyn vastanneet opettajat kokivat omien tunnetaitojensa vaikuttavan suuresti siihen, minkälaiset lähtökohdat heillä on toteuttaa tunnekasvatusta varhaiskasvatuksessa. Omaan tunneilmaisuun pyrittiin kiinnittämään huomiota, kuten myös siihen, että myös aikuinen puhuu avoimesti tunteistaan niin lapsille, kuin ryhmän muille aikuisillekin. Aikuisen esimerkki vaikuttaa lapseen niin hyvässä kuin pahassa. Ilmaisemalla myös negatiivisia tunteitaan rakentavasti, sanoittamalla niitä ja tarjoamalla esimerkin sille miten niistä päästään jatkamaan eteenpäin turvallisesti, aikuinen tarjoaa omalla käytöksellään tärkeän mallin lapselle. (Leskisenoja 2019, 118.) Juuri nämä aikuisen tukemat varhaislapsuudessa koetut esimerkit, opetukset ja kohtaamiset, vaikuttavat lapsen tunneälyn kehitykseen ja antavat valmiuksia siihen, minkälaiset tunnetaidot lapselle kehittyvät (Köngäs 2019, 36,96).

Tämän opinnäytetyön tulokset tukevat myös aiempien tutkimusten löydöksiä aiheesta (luku 2.1). Essi Löfin ja Laura Santaharjun (2021) opinnäytetyön tuloksien mukaisesti, myös tämän opinnäytetyön tulokset osoittavat varhaiskasvatuksen opettajien kokevan tunnekasvatuksen tärkeäksi osaksi lapsen kasvun ja kehityksen tukemista. Myös Löfin ja Santaharjun opinnäytetyö osoitti opettajien kokevan monipuolisten materiaalien ja menetelmien käytön tärkeäksi tunnekasvatuksessa. Kuten tämän opinnäytetyön johtopäätöksissä, myös Hanna Toivonen ja Reetta Valkonen (2020) päätyivät opinnäytetyönsä tuloksissa siihen johtopäätökseen, että tunnekasvatuksessa on tärkeää ottaa huomioon lasten yksilölliset tarpeet ja heille luontevat ilmaisun tavat. Opinnäytetyöni aineistokyselyn vastausten mukaisesti, myös Mirja Köngäksen (2018) tunneälyn kehittymistä käsittelevässä väitöskirjan johtopäätöksissä todettiin, että varhaiskasvatuksen aikuisten on sitouduttava noudattamaan samoja vuorovaikutukseen ja tunneilmaisuun liittyviä ohjeistuksia, kuin lasten, sillä he toimivat suorina esimerkkeinä vielä näitä taitoja harjoitteleville lapsille. Esimerkiksi anteeksi pyytäminen on tärkeä periaate myös aikuisten välisessä kanssakäymisessä. (Köngäs 2018, 193.). Maria Luisa Ulloa (2011) selvitti tutkimuksessaan varhaiskasvatuksen opettajan tunnetaitojen vaikutusta lapsen tunneälyn ja tunnetaitojen kehittymiseen ja myös hänen tutkimuksensa tulokset ovat tämän opinnäytetyön tulosten kanssa samansuuntaiset. Ulloan tutkimuksen mukaan varhaiskas-

vattajan oma tunneäly ja tunnetaidot vaikuttavat suoraan tunnekasvatuksen laatuun. Varhaiskasvattajan omien tunnetaitojen on oltava riittävän hyvät, että hän pystyy vastaamaan vielä kehitysvaiheessa olevien lasten tuen tarpeeseen. Tunneälykäs varhaiskasvattaja luo myös varhaiskasvatustympäristöön tunteita sallivaa ilmapiiriä, jossa lapsen on turvallista harjoitella tunnetaitojaan. (Ulla 2011, 143–144, 147.)

Kerätty aineisto osoittaa, että kyselyyn vastanneiden varhaiskasvatuksen opettajien kokemukset tunnekasvatuksesta ovat pääsääntöisesti positiivisia. Tunnekasvatus nähdään tärkeänä osa-alueena varhaiskasvatuksen opettajan työssä, sillä se luo perustan lapsen vuorovaikutustaidoille ja sitä kautta myös lapsen minäkuvulle. Odotettavissa oli, että varhaiskasvatuksen opettajat pitävät tunnekasvatusta ja erilaisten ilmaisun muotojen tukemista tärkeänä osana työtään, koska nämä on määritetty merkittäviksi osiksi valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaa, joka rakentaa pedagogisen perustan varhaiskasvatuksen sisällölle. ”Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita” (Opetushallitus 2019, 26).

7 POHDINTA

Tässä luvussa pohdin opinnäytetyöprosessia ja sen tuloksia ja johtopäätöksiä kokonaisuudessaan. Aihe opinnäytetyölleni valikoitui jo syksyllä 2019. Kirjoitusprosessin aloitus kuitenkin venyi henkilökohtaisten syiden johdosta ja käynnistyi täysipäiväisesti vasta syksyllä 2021. Etäisyyden ottaminen opinnäytetyöhön vain vahvisti tunnetta siitä, että juuri tunnekasvatus on ajankohtainen, merkittävä ja mielenkiintoinen tutkimuskohde. Alun perin tutkimuksen aineisto oli tarkoitus kerätä varhaiskasvatuksen opettajien ryhmähaastatteluilla, mutta koronapandemian muuttaessa maailman tilannetta radikaalisti oli myös suunnitelmien muututtava sen mukana. Webropol- kysely tuntui järkevältä ja ennen kaikkea turvalliselta vaihtoehdolta kasvokkain tehtävälle haastattelulle. Minulle oli tärkeää, että opinnäytetyöni tuottaisi laadullista tietoa aiheestaan, joten pyrin muotoilemaan kyselyn niin, että vastaamisessa olisi kuitenkin mukana haastattelunomaista vapautta. Tämä toimi osaltaan hyvin, sillä vastaukset olivat kattavia. Kääntöpuoli tällä tavoin tehdyssä kyselyssä oli se, että kyselyyn vastaaminen on hitaampaa kuin suljetuilla kysymyksillä varustetussa versiossa, mikä on saattanut vaikuttaa siihen, kuinka moni opettaja lopulta täytti sen kokonaan. Kysely oli auki hieman yli kaksi viikkoa, jonka aikana vastaamisesta muistutettiin myös kerran, mutta vastauksia kertyi suhteellisen vähän: vain neljä. Vastausten vähäiseen määrään voi olla useampia syitä, ilmeisimpänä niistä kyselyn ympäröiville viikoille asettuneet lakkopäivät, sekä korona-ajan ja kevään opettajille asettamat kiireet. Päätin kuitenkin sulkea kyselyn alun perin ilmoitettuna aikana, sillä vastaukset olivat kattavia ja tarjosivat tutkimuskysymykseen vastaavaa tietoa.

Varhaiskasvatuksen opettajien vastausten ja niistä tehtyjen johtopäätösten ollessa pääosassa yhteneväisiä aiemman aiheesta tehdyn tutkimuksen kanssa, opinnäytetyöni ei sinänsä tuottanut mitään odottamatonta tai uutta tietoa aiheestaan. Kuitenkin tässä kohtaa juuri kokemusperäisen tiedon subjektiivisen luonteen merkitys tulee esille: varhaiskasvatuksen opettajan henkilökohtainen kokemus tekee tiedosta merkittävää. Laadullisen tutkimuksen päätarkoitus ei olekaan selittää sisältönsä aihetta, vaan juurikin kuvata sitä asianomaisen näkökulmasta (Puusa & Juuti 2011, 47; Juhila 2021.) Opinnäytetyön aineisto tarjoaa erityisesti sen tuottamiseen osallistuneille päiväkoideille tärkeää tietoa työyhteisönsä sisäisistä näkemyksistä tunnekasvatukseen, eli opinnäytetyön yhteistyökumppani voi halutessaan hyödyntää näitä tuloksia kehittäessään toimintaansa tunnekasvatuksen osalta. Vaikka asianomaisilta kerätty kokemusperäinen tieto on merkityksellistä, en pidä tutkimuksen tuloksia yleistettävänä, sillä tutkimuksen kohdejoukko ja aineisto ovat niin pieniä. Koen kuitenkin tutkimuksen olevan helposti toistettavissa, sillä aineisto kerättiin kyselyn avulla ja käytetty

kysely myös tuotti tutkimuskysymykseen vastaavaa tietoa. Kehittämisaikatuksena tämän tutkimuksen kyselyn pohjalta voisi myös toteuttaa haastattelun, tai käyttää sitä avuksi avaamaan keskustelua tunnekasvatuksesta.

Varhaiskasvatuksen opettajien vastaukset osoittivat selkeästi sen, että vastaajien päiväkodeissa tunnekasvatusta pidetään ansaitsemassaan arvossa, eli tärkeänä osa-alueena lapsen kehityksen tukemisessa. Oli hienoa huomata, kuinka positiivisesti ja innolla varhaiskasvatuksen opettajat suhtautuivat tunnekasvatuksen toteuttamiseen. Vaikka tunnekasvatus tuodaan esiin valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ja on varhaiskasvatusta koskevissa tutkimuksissa suosittu aihe, piilee hienoissa lauseissa silti se vaara, että niitä on vaikea sovittaa käytäntöön ja osaksi arkea. Oli hienoa huomata kuinka monipuolisesti kyselyyn vastanneet opettajat toteuttavat tunnekasvatusta työssään. Vastaajat myös taidokkaasti reflektoivat ja pohtivat niin omia kuin tiimensä tunnetaitoja ja niiden vaikutusta lapseen. Käytössä olevia, tunnekasvatuksen valmiita materiaali-paketteja mainittiin useita, mutta myös tarve lisäkoulutukselle ja materiaalien päivittämiselle mainittiin vastauksissa: *”Toiveena olisi, että varhaiskasvatuksen työntekijät saisivat koulutusta tunnekasvatukseen ja että satsattaisiin myös erilaisiin materiaaleihin”*. Mielestäni tässä toiveessa piilee myös hyvä pohja varhaiskasvatuksen kehittämistyöhön. Tunnekasvatuksen tärkeys on tunnustettu varhaiskasvatusta ohjaavissa teksteissä, olisi siis tärkeää, että myös sen toteuttamista tuettaisiin. Tarjolla tulisi olla sellaisia materiaaleja, joiden monipuolisuus palvelisi jokaisen lapsen yksilöllisiä tarpeita. Esimerkiksi opinnäytetyön aiheena voisi olla sellaisen materiaalipankin kokoaminen, josta löytyisi menetelmiä ja välineitä erilaisten ilmaisumuotojen ja tunnekasvatuksen tukemisen avuksi.

Opinnäytetyöprosessi oli mielenkiintoinen kokemus, sisältäen kirjoittamisen täyteisiä kiireisiä päiviä ja puuduttavia odottelujaksoja, mutta myös lukuisia tilanteita, kun tutkimustyötä, varsinkin teoriapohjaa kootessa olisi voinut vain jatkaa loputtomiin ja ahmia kaiken aiheesta löytyvän informaation. Koen oppineeni opinnäytetyöprosessin aikana paljon, sekä tutkimastani aiheesta, että itsestäni, niin opiskelijana kuin tulevana varhaiskasvatuksen ammattilaisena. Henkilökohtaisia tavoitteitani ajatellen, tutkimusprosessi on antanut minulle juuri sellaista tietoa ja ymmärrystä mitä toivoinkin siitä miksi varhaiskasvatuksen opettaja on ensiarvoisen tärkeässä roolissa lapsen tunnetaitojen kehityksessä päiväkodissa. Ydinajatuksiksi kerätyn aineiston taustalle mieleeni on jäänyt jo opinnäytetyön alussa mainittu sosiaalialan kompetenssi: se miten aikuinen kohtaa lapsen, vaikuttaa siihen, miten lapsi kohtaa muut. Kun ympäristö ja aikuiset tarjoavat lapselle tunnemyönteisen ilmapiiirin, jossa lapsen yksilölliset tarpeet tulevat huomioiduksi, lapsi voi harjoitella tunnetaitojaan turvallisesti (Webster-Stratton 1999, 247–249).

LÄHTEET

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. 5-7. Viitattu 26.3.2020, <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2017a. Sosionomi tuottaa hyvinvointia läpi elämänkaaren, Ammattikorkeakoulutus sosiaalialan muutoksen edistäjänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n selvitys sosiaalialan tilanteesta ja kehityksestä 2017. Arene: Helsinki. 10. Viitattu 22.3.2020, http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_piika_raportti_fin.pdf? t=1526901428

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. 2017b. Sosionomikoulutus ammattikorkeakouluissa Hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistäjä elämänkaaren eri vaiheissa. Arene: Helsinki. 5. Viitattu 9.12.2021, https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene_sosionomiselvitys_lyhyt_raportti_fin.pdf? t=1526901428

Juhila, K. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet/> Viitattu 10.12.2021.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. 2012. Tunne minut!: Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: PS-kustannus. 22, 27-28, 75-77, 80, 118

Kukkola, J. 2018. Kokemuksen tutkimuksen metatiede: kokemuksen käsitteen käytön ja kokemuksen ehtojen tutkimus. 41-42. Teoksessa Toikkanen, J. & Virtanen, I. A. 2018. Kokemuksen tutkimus: VI, Kokemuksen käsite ja käyttö. Rovaniemi: Lapland University Press. 41-42. E-kirja. https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/63420/Kokemuksen_tutkimus_VI_Toikkanen_Virtanen_pdf.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Köngäs, M. 2018. "Eihän lapsil ees oo hermoja": Etnografinen tutkimus lasten tunneälystä päiväkotiarjessa. Rovaniemi: Lapin yliopisto. 5, 20-22, 27, 41, 131-133, 193. E-aineisto

Köngäs, M. 2019. Tunneäly varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus. 7, 29, 36, 43, 53, 96, 127-129, 232-234, 244

Löf, E. & Santaharju, L. 2021. Tunnekasvatuksen toteuttaminen päiväkodeissa 5–6-vuotiaille – Mikkelin varhaiskasvatusopettajien näkökulmasta. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. 26, 44–45. Viitattu 6.10.2021, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/463609/Loef_Essi%20ja%20Santa-harju_Laura.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Leskisenoja, E. 2019. *Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa: Toteuta käytännössä*. Jyväskylä: PS-kustannus. 19, 30, 85, 118, 124-125

Opetushallitus 2021. Tunteesta tunteeseen – ihmismielen tarina kuvin ja sanoin. Viitattu 27.9.2021. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/tunteesta-tunteeseen-ohjaajan-opas/3-tunnetaitoja-oppii-harjoittelemalla>

Opetushallitus 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. 9-10, 15-18, 24-25, 43-44. Viitattu 15.9.2021, https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–4. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy. 105. E-kirja

Puusa, A. 2020a. Luku 6: Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus. Viitattu 15.9.2021. E-kirja

Puusa, A. 2020b. Luku 9: Näkökulmia laadullisen aineiston analyysiin- Analyysin tavoite. Teoksessa Puusa, A., Juuti, P. & Aaltio, I. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus. Viitattu 18.10.2021. E-kirja.

Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Menetelmäviidakon raivaajat: Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Helsinki: JTO. 47.

Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. 2020. Näin tuet lapsen itsesäätelyä: Hyvinvoinnin pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Itsesäätelytaitojen kehittyminen varhaislapsuudessa. Itsesäätelyn kiivijalan muodostavat turvalliset kiintymyssuhteet, Kielen oppiminen antaa lapselle välineen ohjata itseään. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 7.12.2021. E-kirja.

Toivonen, H. & Valkonen, R. 2020. "MÄ OON VAAN TÄLLANEN TYYPPI" – lasten tunnetaitojen kehityksen tukeminen varhaiskasvatuksessa. Karelia- Ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. 22–28, 42, 48–49. Viitattu 6.10.2021, https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/342888/Toivonen_Hanna_Valkonen_Reetta_2020_06_08.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. uud. laitos. Helsinki: Tammi. 92-93, 97

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. 3.1, 3.4. Viitattu 21.9.2021. E-kirja.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. 6. Viitattu 26.3.2020, https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2021. Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). Viitattu 11.11.2021, <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Ulloa, M. 2011. Massey University. Teaching to care: emotionally intelligent teachers support preschool children's emotional competence. 51–54, 78–80, 100-104, 109, 116, 143–144, 147. Viitattu 8.10.2021. <https://mro.massey.ac.nz/handle/10179/3920>

Varhaiskasvatuslaki 13.7.2018/540 Viitattu 4.1.2020, <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vehkalahti, K. 2020. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. 11, 24–25, 48. Helsingin yliopisto.

Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. 48. Pdf-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 29.11.2020].

Valli, R., Aarnos, E. & Kiviniemi, K. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 30, 35.

Väestöliitto. 2021. Keho ja tunteet. Viitattu 15.9.2021, <https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/keho-ja-tunteet/>

Webster-Stratton, C. 1999. Kuinka edistää lasten sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja. Helsinki: Profami. 247-249.

LIITTEET

Liite 1

Varhaiskasvatuksen opettaja tunnekasvattajana

Hei!

Olen viimeistä vuottani Oulun ammattikorkeakoulussa suorittava Sosionomi- opiskelija. Suuntaudun opinnoissani varhaiskasvatukseen ja kirjoitan opinnäytetyötäni aiheesta: Varhaiskasvatuksen opettaja tunnekasvattajana.

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksista liittyen päiväkodeissa toteutettavaan tunnekasvatukseen. Kerättyä tietoa käytetään aineistona tutkimusluonteisessa opinnäytetyössäni.

Kaikki vastaukset jäävät anonyymeiksi, eikä myöskään päiväkodin nimi ole esillä valmiissa opinnäytetyössä. Vastaamalla kyselyyn, hyväksyt vastaustesi käytön osana tutkimuksen aineistoa. Kyselystä muodostunut aineisto säilytetään luottamuksellisesti ja poistetaan tutkimuksen valmistuttua. Valmis opinnäytetyö on luettavissa ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen ylläpitämässä Theseus- tietokannassa.

Kiitos yhteistyöstä!

- Veera Skarevik

Mikäli sinulla on kysymyksiä opinnäytetyöhöni liittyen, sähköpostiosoitteeni on:

o5rave00@students.oamk.fi

Alkukartoitus

Kuinka kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksen opettajana?

- 0-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 11-15 vuotta
- Yli 15 vuotta

Oletko saanut lisäkoulutusta tunnetaitoihin liittyen?

En

Kyllä (Minkälaista?)

--

Vuorovaikutuksen merkitys tunnekasvatuksessa

Kerro kokemuksistasi tunnekasvatuksen tukemisesta lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa?

Kerro kokemuksistasi liittyen lasten yksilöllisyyden huomioimiseen tunnekasvatuksen toteuttamisessa

Tunteiden sanoittaminen

Kerro kokemuksistasi tunnekasvatuksen tukemisesta tunteiden sanoittamisen osalta?

Tiimin tunnetaidot

Kerro kokemuksistasi tunnekasvatuksen toteuttamisesta tiiminä lapsiryhmässäsi. Miten koet yhteistyönne toimivan tunnekasvatuksen toteuttamisessa? (Esimerkiksi lasten välisissä konfliktitilanteissa, siirtymätilanteissa, yms.)

Millä tavalla koet työyhteisön ilmapiirin vaikuttavan tunnekasvatuksen toteuttamiseen?

Varhaiskasvatuksen opettajan omat tunnetaidot

Kerro omista tunnetaidoistasi. Miten koet niiden vaikuttavan rooliisi tunnekasvattajana?

Lopuksi

Tähän voit halutessasi kertoa lisätietoa liittyen omiin kokemuksiisi tunnekasvattajana.

Tähän voit halutessasi kirjoittaa palautetta kyselystä.

Kiitos vastauksesta!